

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI 9. SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERS KİTABI'NIN 2017 PROGRAMINDAKİ YETERLİLİKLER VE BECERİLER AÇISINDAN İNCELENMESİ¹

STUDY OF MINISTRY OF EDUCATION 9th GRADE TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE COURSEBOOK IN TERMS OF THE SKILLS AND CAPABILITIES IN THE 2017 PROGRAM

Taşkın SOYSAL² Mehmet KURUDAYIOĞLU³

Başvuru Tarihi: 21.05. 2018 Yayına Kabul Tarihi: 17.07. 2018 DOI: maeuefd.425496

Özet: Bu araştırmanın amacı, 2017 Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'na göre Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ve 2017-2018 Öğretim Yılı'nda 9. sınıflarda okutulmaya başlanan 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı'nın programda belirtilen yeterlilikler ve beceriler açısından incelemesidir. Öğretim programında "Yeterlilik ve Beceriler" başlığı altında ana dilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematik yeterliliği, bilim ve teknoloji yeterliliği, dijital yeterlilik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal yeterlilikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade yeterliliklerine yer verilmiştir. Programda ayrıca "Alana Özgü Beceriler" başlığı altında bilgi okuryazarlığı, eleştirel düşünme, görsel okuryazarlık, iletişim ve iş birliği, medya okuryazarlığı, yaratıcı düşünme yeterlilik ve becerilerine yer verilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması araştırması kullanılmış, araştırma verileri doküman analizi yöntemiyle toplanmıştır. Çalışmada; öğretim programındaki öğrenme alanlarının tasnifi esas alınarak okuma, yazma, sözlü iletişim ve dilbilgisi temalarına göre yeterlilikler ve becerilerin kullanım sıklıkları belirlenmiştir. Çalışmanın bulguları tablolar halinde sunulmuş ve ulaşılan sonuçlar doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: *Program, edebiyat programı, ders kitabı.*

Abstract: The aim of this study is to examine the 9th Grade Turkish Language and Literature Coursebook, which has been taught to the students since the 2017-2018 instruction year and which was prepared by Ministry of Education according to the 2017 Secondary School Turkish Language and Literature Lesson Education Program. In the curriculum, communication in the mother tongue, communication in the foreign languages, mathematics competence, science and technology proficiency, digital competence, learning to learn, social competences, initiative and entrepreneurship, cultural awareness and expression competencies are included under the heading of "Proficiency and Skills". The program also includes information literacy, critical thinking, visual literacy, communication and business associations, media literacy, creative thinking competence and skills under the heading "Field Specific Skills". In the study, the case study was used from the qualitative research methods and the research data was collected by the document analysis method. In the study, according to the classification of the learning areas in the curriculum, the competencies and the frequency of use of the skills were determined according to the themes of reading, writing, oral communication and grammar. Findings of the work were presented in tables and interpreted and suggestions were made in the direction of the achieved results.

Keywords: *Program, literature program, course book*

¹ Bu makale IV. Yıldız Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunulan "Millî Eğitim Bakanlığı 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabının 2017 Programındaki Yeterlilikler ve Beceriler Açısından İncelenmesi" adlı bildirinin genişletilmiş halidir.

² Doktora Öğrencisi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Bolu, taskinsoysal@gmail.com ORCID:0000-0003-2753-5905

³ Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Ankara, mkurudayi@hotmail.com ORCID: 0000-0002-0447-5236

Giriş

“Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı (TDK, 2018) olarak tanımlanan edebiyat, insanın estetik yönünün gelişiminde oldukça önemlidir. Beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayan insan, ruhsal ihtiyaçlarını da karşılamak için sanata yönelmiş; böylece mağara duvarlarına çizilen resimlerle başlayan süreç günümüzde sanatın resim, heykel, mimarlık, müzik, tiyatro, dans, sinema, fotoğrafçılık ve edebiyat dalları altında daha alt dallara da ayrılarak sürmektedir. Bu sanat dalları arasında edebiyat; okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerileri vasıtasıyla ortaya konan sanat ürünleri özelinde diğer sanat dallarından ayrılır. “Edebiyat; sanatsal ve estetik kaygı ile üretilen her türlü sözlü ve yazılı ürünü kapsayan, ulusların gelişmişlik düzeyinin belirlenmesinde bir parametre olarak kullanılabilir, dil eğitiminden soyutlanamayacak bir disiplin olarak değerlendirilebilir” (Demir, 2016: 48). Yalnızca edebiyat ürünleri için geçerli olmamakla birlikte tüm sanat dallarında ortaya konan ürünlerin farklı olması, sanat dallarının birbiriyle olan bağlarını koparmaz. Bütün sanat dalları temelde insanın estetik ihtiyaçlarını karşılaması bağlamında ortak bir amaca hizmet etmektedirler.

Günümüzde edebiyat, bir yandan sosyal hayattaki işlevini yerine getirirken bir yandan da öğretim ortamlarında genç nesillere aktarılmaktadır. “Edebiyat eğitimi, çağdaş eğitim yaklaşımlarını kendisine hareket noktası alarak bireylerin kendilerini gerçekleştirme, gizli güçlerini ortaya koyma ve geliştirme, kendisiyle ve içinde yaşadığı toplumla barışık olmalarını sağlama, millî ve evrensel değerlerle donanma, Türkçe’yi doğru ve güzel kullanma, kendisini sözlü ve yazılı olarak ifade edebilme gibi görevleri yerine getirmekle yükümlüdür” (Güzel, 2006: 22). Edebiyat ürünleri, sekizinci sınıfın sonuna kadar Türkçe dersleriyle bütünleşik bir yapıda ilerlerken dokuzuncu sınıftan itibaren doğrudan edebiyat dersi adı altında işlenmektedir. “Edebiyat eğitiminde de verilmesi, yapılması gereken, sanat ürününün -başka bir deyişle yazınsal metnin- niteliği, metindeki anlamın nasıl üretildiği ve metindeki dilin, söylemin neler söylediğidir. Bunun hemen peşinden de yazınsal metnin, çok anlamlılığının bir gereği olarak, okuyucuya neler düşündürdüklerini, neler hissettirdiklerini açığa çıkarabilmektir” (Uçan, 2006: 2). Bu bağlamda liselerde edebiyat dersi öğretiminin belirli bir sistem dâhilinde yapılandırılması amacıyla edebiyat dersi programları yazılmakta ve lise edebiyat ders kitapları programda ortaya konulan hedeflere göre hazırlanmaktadır. Yalnızca edebiyat değil tüm dersler içerisinde bulunduğu kültürden doğmuş; toplumun ilgi, istek ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak ve aynı zamanda her geçen gün gelişen dünyaya ayak uyduracak bir yapıda hazırlanmış programlara ihtiyaç duyarlar. Programların nihai amacı öğrencilere söz konusu derslerle ilgili yeterlilik ve becerileri kazandırmak, böylece onların toplumsal hayata birtakım donanımları sağlamış olarak katılmalarına destek olmaktır.

Lise edebiyat programları incelendiğinde, 2011 Ortaöğretim Türk Edebiyatı Dersi 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar Öğretim Programı’nda (MEB, 2011) temel becerilerin ayrı bir başlık olarak ele alınmadığı, programın “Genel Amaçlar” başlığı altında “Sıralanan bu amaçlara ulaşmak için ünitelerde belirtilen kazanım, önerilen etkinlik ve verilen açıklamalar doğrultusunda, metinlerin incelenmesi ve yorumlanmasıyla öğrencilerin; eleştirel düşünme, sorunları çözebilme, yaratıcı düşünme, araştırma-sorgulama, iletişimde bulunma becerilerini kazanmaları, bu becerileri geliştirmeleri hedeflenmiştir. Ayrıca öğrencilerin özellikle bilgi teknolojisinin imkânlarını kullanma konularında da beceri kazanmaları düşünülmüştür. Türk edebiyatı dersi için hemen her metnin ve her çalışmanın, dilin doğru ve güzel kullanılmasına imkân veren beceriler kazandırdığı da göz ardı

edilmemiştir. Öğrencilerin sözlü ve yazılı anlatımda etkili olabilmenin yollarını fark etmeleri amaçlanmıştır” (MEB, 2011: 4) şeklinde açıklamalarda bulunulduğu görülmektedir. 2015 Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı temel beceriler açısından incelendiğinde programda temel becerilerle ilgili ayrı bir başlığın olmadığı, hatta programın öğrencilere kazandırmayı hedeflediği temel becerilerin 2011 Programı’ndaki gibi bir alt başlık içerisinde dâhi verilmediği görülmektedir. Programın (MEB, 2015) “Ders Kitaplarına Yönelik Açıklamalar” başlığı altında geçen “Ders kitapları, öğretim programında belirlenen amaçların gerçekleştirilmesi; bilgi ve becerileri öğrencilere kazandıracak etkinlikleri içermesi ve bunlara rehberlik edecek nitelikte olması açısından öğretmen ve öğrencilerin faydalandığı en önemli eğitim ve öğretim araçlarından biridir. Hazırlanacak ders kitaplarının Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı’nın öğretim yaklaşımını yansıtması ve programdaki amaçlara, kazanım ve becerilere uygun olması son derece önemlidir” (MEB, 2015: 17) ifadeleriyle programların öğrencilere kazandırmayı hedeflediği temel becerilerin kitaplar vasıtasıyla yapılabileceği vurgulanmıştır. Bu açıdan bakıldığında programlar ve ilgili ders kitapları arasında tam bir uyumun gözlemlenmesi gerekmektedir. Çünkü programlarda ortaya konan beceriler ancak ders kitapları üzerinden öğrencilere aktarılabilir.

Bir diğer program olan 2017 Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı temel beceriler açısından incelendiğinde, bu programda beceri anlayışında bir değişikliğe gidildiği ve “Yeterlilik ve Beceriler” adlı ayrı bir başlığa yer verildiği görülmektedir. Programda (MEB, 2017) öğrencilere temel bilgi ve becerilerin yanı sıra eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, araştırma yapma, sorun çözme gibi bilişsel; sosyal ve kültürel katılım, girişimcilik, iletişim kurma, empati kurma gibi sosyal; öz denetim, öz güven, yaratıcılık, kararlılık, liderlik gibi kişisel yeterlilik ve becerilerin kazandırılmasının zorunlu olduğu vurgulanmıştır. Daha önceki programlarda (MEB, 2011 ve 2015) ele alınan temel becerilerden farklı olarak 2017 Programı’nda “Ana dilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematik yeterliliği, bilim ve teknoloji yeterliliği, dijital yeterlilik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal yeterlilikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade” (MEB, 2017: 11) yeterliliklerine yer verildiği ve becerilerin bu yeterliliklere bağlı açıklamalarda ele alındığı görülmektedir. Programda yeterlilik ve beceriler ile bunlara ilişkin tanımlamaların da Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi ve Millî Eğitim Kalite Çerçevesi bağlamında Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi esas alınarak hazırlandığı belirtilmiş, ayrıca yeterlilik ve beceriler ile bunlara bağlı tanımların geliştirilmesinde 21. Yüzyıl Becerileri’ne ait tanım ve açıklamalardan faydalandığı aktarılmıştır. 2017 Programı’nda göze çarpan bir diğer değişiklik, yeterlilik ve beceriler başlığının haricinde “Alana Özgü Beceriler” adıyla becerilerle ilgili ilave bir başlığa yer verilmiş olmasıdır. Bu başlık altında aktarılan alana özgü beceriler şunlardır:

- Bilgi okuryazarlığı
- Eleştirel düşünme
- Görsel okuryazarlık
- İletişim ve iş birliği
- Medya okuryazarlığı
- Yaratıcı düşünme (MEB, 2017: 17)

Programda alana özgü yeterlilik ve becerilerin ünite, süre ve içerikler tablosunda okuma, yazma ve sözlü iletişim başlıkları altındaki açıklama ve etkinlikler ile doğal olarak ilişkili olduğu ayrıca belirtilmiştir. Görüldüğü üzere programların genel hedefi öğrencilere birtakım yeterlilik ve becerilerin kazandırılmasıdır. Söz konusu yeterlilik ve beceriler de doğal olarak programların uygulama materyalleri olan ders kitaplarındaki metin ve metinlere bağlı etkinlikler üzerinden kazandırılabilir.

Çalışmanın devam ettiği sırada Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yeni bir edebiyat programı (MEB, 2018) yayınlanmıştır. Bu çalışmanın konusu olan yeterlilik ve beceriler açısından 2018 Programı incelendiğinde 2017 Programı'ndaki "yeterlilik" kavramının "yetkinlik" olarak değiştirildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra 2017 Programı'nda ayrı ayrı ele alınan "Matematik Yeterliliği" ve "Bilim ve Teknoloji Yeterliliği" 2018 Programı'nda birleştirilerek "Matematisel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler" adını almıştır. Bu durumda 2017 Programı'nda dokuz olan anahtar yetkinlik sayısı 2018 Programı'nda sekize düşmüştür. Ayrıca 2017 Programı'ndaki "Sosyal Yeterlilikler" başlığı "Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler" olarak değiştirilmiştir. Anahtar yetkinliklere bağlı açıklamalar incelendiğinde 2017 Programı'nda yeterliliklere bağlı açıklamaların madde madde verilmiş olmasına karşın 2018 Programı'nda bu açıklamalar parçalar halinde verilmiştir. Ancak bütün bunlar yetkinliklerin özünü değiştirecek büyük farklılıklar olmadığı için çalışmanın seyrinde herhangi bir değişikliğe gitme ihtiyacı duyulmamıştır.

Bu çalışmanın amacı, 2017 Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'na göre Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ve 2017-2018 Öğretim Yılı'nda 9. sınıflarda okutulmaya başlanan 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı'nın programda belirtilen yeterlilikler ve beceriler açısından incelemesidir. Böylece programın öğrencilere kazandırmayı hedeflediği yeterlilik ve becerilerin ders kitabına ne şekilde yansıdığı sınanmış olacaktır.

Yöntem

Çalışma, nitel durum çalışması araştırmasına uygun olarak desenlenmiştir. "Durum çalışması araştırması, araştırmacının gerçek yaşam, güncel sınırlı bir sistem (bir durum) ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış sistemler (durumlar) hakkında çoklu bilgi kaynakları (örneğin gözlemler, mülakatlar, görsel-işitsel materyaller ve dokümanlar ve raporlar) aracılığıyla detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı, bir durum betimlemesi ya da durum temaları ortaya koyduğu nitel bir yaklaşımdır" (Aydın, 2016: 97).

Çalışma verileri doküman analizi tekniğiyle toplanmıştır. Çalışmada 2017 Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'na göre Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ve 2017-2018 Öğretim Yılı'nda 9. sınıflarda okutulmaya başlanan 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı, programda belirtilen yeterlilikler ve beceriler açısından doküman analizine tabi tutulmuştur. Yıldırım ve Şimşek'e göre (2016) doküman analizi, hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizidir. "Dokümanlar, yazılı halde bulunan metinlerden oluşan her tür doküman, görüntü ve ses kayıtları ile diğerleri kapsamında yer alan objeler, kalıntılar makro ve mikro düzeydeki veriler olarak gruplandırılır" (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 223). Doküman analizinde "Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez.

Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun biçimde gözleyip belirleyebilmektir” (Karasar, 2008: 77).

Araştırmanın inceleme nesnesi 2017-2018 Öğretim Yılı’nda dokuzuncu sınıflarda okutulan MEB Yayınları’na ait “9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı”dır. Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı dokuz üniteden oluşmaktadır ve her ünite kendi içinde okuma, yazma ve sözlü iletişim olmak üzere üç bölüme ayrılmaktadır. Üniteler metin türlerine göre planlanmıştır. Buna göre:

1. Ünite: Okuma Çalışmaları
2. Ünite: Hikâye
3. Ünite: Şiir
4. Ünite: Masal/Fabl
5. Ünite: Roman
6. Ünite: Tiyatro
7. Ünite: Biyografi / Otobiyografi
8. Ünite: Mektup / E-posta
9. Ünite: Günlük / Blog

Kitapta, dilbilgisi için ayrı bir bölüm olmayıp dil bilgisi konuları okuma bölümü içerisinde ele alınmıştır. Araştırmacılar kitapta yer alan okuma çalışmaları; dilbilgisi, yazma çalışmaları ve sözlü iletişim çalışmalarını ana dilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematik yeterliliği, bilim ve teknoloji yeterliliği, dijital yeterlilik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal yeterlilikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade yeterliliklerine göre incelemeye tabi tutmuşlardır. İncelemelerin ardından araştırmacıların bulguları birbiriyle kıyaslanarak ortak bir çerçeve oluşturulmuştur. Araştırmacıların birbirleriyle olan uyumunda Bilgin’in (2000) “Kodlayıcının güvenilirliği farklı kodlayıcıların aynı metni aynı şekilde kodlamalarını gerektirir.” şeklindeki görüşü temel alınmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı’nda yer alan okuma çalışmaları, dil bilgisi, yazma çalışmaları ve sözlü iletişim çalışmaları ile alana özgü becerilerin temas ettiği anahtar yeterlilik ve beceriler ayrı ayrı tablolar hâline getirilmiş, her bir yeterlilik ve becerinin sıklığı ortaya konulmuştur. Anahtar yeterliliklerden “ana dilde iletişim” inceleme nesnesi olan kitabın bir ana dili kitabı olması bakımından incelemeye tabi tutulan her bir bölümde doğal olarak yer almaktadır. Bu açıdan her ne kadar aşağıdaki tablolarda ana dilde iletişim için bir başlık açılmış ve sıklık sayıları verilmiş olsa da tabloların altındaki yorumlarda bu konuya yer verilmemiştir.

Okuma Çalışmalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Okuma çalışmaları, “Hazırlık”, “Metinler”, “Metin ve Türle İlgili Açıklamalar” ile “Metni Anlama ve Çözümleme” olmak üzere dört ayrı bölümden oluşmaktadır. Okuma çalışmalarında yer alan anahtar yeterliliklere yönelik yapılan inceleme aşağıda tablo hâlinde aktarılmıştır.

Tablo 1

Okuma Çalışmalarında Yer Alan Anahtar Yeterlilikler

Okuma Çalışmaları	Anahtar Yeterlilikler								
	Ana Dilde İletişim	Yabancı Dillerde İletişim	Matematik Yeterliliği	Bilim ve Teknoloji Yeterliliği	Dijital Yeterlilik	Öğrenmeyi Öğrenme	Sosyal Yeterlilikler	İnisiyatif Alma ve Girişimcilik	Kültürel Farkındalık ve İfade
Hazırlık Çalışmaları	4						2	1	7
Ünite 1 Metinler	4			1			1	3	9
Metin ve Türle İlgili Açıklamalar	4								4
Metni Anlama ve Çözümleme	4			1				2	7
Hazırlık Çalışmaları	2						2	1	5
Ünite 2 Metinler	4						1	4	9
Metin ve Türle İlgili Açıklamalar	2							1	3
Metni Anlama ve Çözümleme	2						1	2	5
Hazırlık Çalışmaları	5							5	10
Ünite 3 Metinler	5							5	10
Metin ve Türle İlgili Açıklamalar	5							5	10
Metni Anlama ve Çözümleme	5							5	10
Hazırlık Çalışmaları	4						3	2	9
Ünite 4 Metinler	4						1	3	8
Metin ve Türle İlgili Açıklamalar	4							4	8
Metni Anlama ve Çözümleme	4							4	8

	Hazırlık Çalışmaları	2						2	1	5	
Ünite 5	Metinler	3							3	6	
	Metin ve Türle İlgili Açıklamalar	2							2	4	
	Metni Anlama ve Çözümleme	2				1	1		2	6	
Ünite 6	Hazırlık Çalışmaları	3						2	2	7	
	Metinler	3							3	6	
	Metin ve Türle İlgili Açıklamalar	3							3	6	
Ünite 7	Metni Anlama ve Çözümleme	3							3	6	
	Hazırlık Çalışmaları	3						3	1	7	
	Metinler	3	1						3	7	
Ünite 8	Metin ve Türle İlgili Açıklamalar	3							3	6	
	Metni Anlama ve Çözümleme	3				1			3	7	
	Hazırlık Çalışmaları	4			1			3	1	9	
Ünite 9	Metinler	6			1				5	12	
	Metin ve Türle İlgili Açıklamalar	6			2				4	12	
	Metni Anlama ve Çözümleme	6			1	1	1		4	13	
Ünite 9	Hazırlık Çalışmaları	2			1			2		5	
	Metinler	4			2	1			4	11	
	Metin ve Türle İlgili Açıklamalar	4			2				1	7	
	Metni Anlama ve Çözümleme	4					1		2	7	
	Toplam	131	1	0	2	10	1	3	26	97	271

Tablo 1 incelendiğinde okuma çalışmalarında “yabancı dillerde iletişim” anahtar yeterliliğinin tüm kitapta sadece bir kez yer aldığı, bunun da yedinci ünitedeki “Cenevre” adlı metinde geçen “Fort comme un turc!” ifadesi olduğu görülmektedir. Program’da (MEB, 2017) “Yabancı Dillerde İletişim” anahtar yeterliliğine bağlı altı ayrı açıklama incelendiğinde birinci maddede geçen “Toplumsal gelenekleri, kültürel öğeleri, dil çeşitliliğini fark etme ve takdir etme.” maddesi metinde geçen bu ifadeyle doğrudan ilgili olmaktadır. Bireylerin metinde geçen bu ifade vasıtasıyla

toplumlar arası gelenek, kültür ve dil çeşitliliğini fark edebilmeleri ve bu farklılıklara saygı duyarak takdir etmeleri söz konusudur.

“Matematik yeterliliği” açısından Tablo 1’e bakıldığında Program’da (MEB, 2017) “matematik yeterliliği”ne bağlı açıklamalarda yer alan “Günlük hayat durumlarında karşılaşılan problemlerin çözümünde matematiksel düşünme tarzını (mantıksal ve uzamsal düşünme) ve sunumunu (formüller, modeller, yapılar, grafikler, tablolar) kullanma” (MEB, 2017: 11) açıklamasından hareketle metinler incelenmiştir. Yapılan incelemede metinler içerisinde öğrencilerin mantıksal ve uzamsal düşünmesini sağlayacak herhangi bir ifadeye rastlanmamıştır.

“Bilim ve Teknoloji Yeterliliği” açısından Tablo 1’e bakıldığında bu anahtar yeterliliğin tüm kitapta biri metinde biri ise aynı metne bağlı metni anlama ve çözümleme bölümünde olmak üzere toplamda iki kez yer aldığı görülmektedir. “Dijital Yeterlilik” açısından Tablo 1 incelendiğinde ilk yedi ünite bu anahtar yeterliliğe hiç temas edilmemiş olmasına rağmen son iki ünite olan sekiz ve dokuzuncu ünitelerde beşer kez, toplamda on kez dijital yeterliliğe temas edilmiştir. Buradan hareketle anahtar yeterliliklerin dağılımlarında herhangi bir denge gözlemlenmediği, bazı anahtar yeterliliklerin belirli temalarda yığılma gösterdiği görülmektedir.

“Öğrenmeyi Öğrenme” anahtar yeterliliği açısından Tablo 1’e bakıldığında bu anahtar yeterliliğin tüm kitapta sadece bir kez Ünite 7’ye bağlı metni anlama ve çözümleme bölümünde yer aldığı görülmektedir. “Bireylerin problem çözme, öz disiplin ve bağımsız çalışma becerisi edinme, öğrenme fırsatlarını arama ve değerlendirme, kendi öğrenme stratejilerini, güçlü ve zayıf yönlerini bilme” (MEB, 2017: 11) gibi çok önemli alanlara temas eden bu becerinin tüm kitapta yalnızca bir kez yer alması oldukça yetersizdir.

“Sosyal Yeterlilik” açısından Tablo 1 incelendiğinde bu anahtar yeterliliğe de daha öncekiler gibi kitabın tamamı göz önünde bulundurulduğunda sayıca az yer verildiği; beşinci ve sekizinci ünitelerde metni anlama ve çözümleme bölümünde birer kez, dokuzuncu ünite metin bölümünde yine bir kez olmak üzere tüm kitapta bu anahtar yetkinliğe toplam üç kez yer verildiği tespit edilmiştir. “Toplum ve kültürle ilgili temel kavramları bilme; kültürel çeşitliliğin farkında olma ve saygı gösterme; farklı bakış açılarına saygı duyma; ön yargıların üstesinden gelme ve uzlaşmacı bir tutum sergileme; demokrasi, adalet, eşitlik, vatandaşlık, insan hakları, yerel, ulusal, uluslararası kuruluşlar hakkında bilgi sahibi olma; toplumu ilgilendiren problemlerin çözümü ile ilgilenme” (MEB, 2017: 11) gibi kişilerin çok önemli yönlerini besleyen bu anahtar yetkinliğe sadece üç kez yer verilmiş olmasının yetersiz olduğu görülmektedir. Bireylerin toplumda verimli birer birey olması yolunda önemli bir yeterlilik olan sosyal becerilere yönelik de yeterli ve dengeli bir dağılım olmadığı tespit edilmiştir.

“İnisiyatif Alma ve Girişimcilik” anahtar yeterliliği bakımından Tablo 1 incelendiğinde üçüncü ünite hariç tüm ünitelerde bu anahtar yeterliliğe temas edildiği, toplamda yirmi altı kez yer verilen bu anahtar yeterliliğin on dokuzunun hazırlık çalışmalarında olduğu görülmektedir. Hazırlık çalışmalarında inisiyatif alma ve girişimciliğin daha fazla yer alıyor olması bu bölümlerde öğrencilerden istenen araştırma ve tartışma konuları sebebiyledir. Öğrenciler, bu bölümlerde kendilerinden istenen görevleri yapmak için girişimci bir ruhla hareket etmek durumundadırlar.

“Kültürel Farkındalık ve İfade” anahtar yeterliliği açısından Tablo 1’e bakıldığında diğer anahtar yeterliliklere kıyasla bu yeterliliğin sayısının oldukça fazla olduğu, kitabın hemen hemen tamamında hazırlık çalışmaları, metinler, metin ve türle ilgili açıklamalar, metni anlama ve çözümlenme bölümlerinde bu yeterliliğe temas edildiği saptanmıştır. Kültürel farkındalık ve ifade anahtar yeterliliğinin sayısının diğerlerine oranla fazla oluşunu dil ve kültürün ayrılmaz bir bütünü parçaları oluşunda aramak gerekmektedir. Hâlihazırda bir ana dili kitabı olan 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı’nda ana dilinde ifade edilen bütün faaliyetler doğrudan kültüre de temas etmektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak da yüz otuz bir ayrı bölümün (hazırlık çalışmaları, metinler, metin ve türle ilgili açıklamalar, metni anlama ve çözümlenme) doksan yedisinde kültürel farkındalık ve ifadeye yer verildiği görülmektedir.

Tablo 1’e genel olarak baktığımızda 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı’nda incelemeye tabi tutulan dokuz ayrı üniteye bağlı yüz otuz bir bölümde toplamda iki yüz yetmiş bir kez anahtar yeterliliklere temas edildiği tespit edilmiştir. Bu sayının yüz otuz birinin “Ana Dilde İletişim” olduğu ve ana dilde iletişim anahtar yeterliliğinin doğal olarak bulunması gerektiği göz önünde bulundurularak geriye kalan yüz kırk etkinliğe bakıldığında doksan yedi sayısı ile kültürel farkındalık ve ifadenin en fazla temas edilen anahtar yeterlilik olduğu görülmektedir. Ancak dil ve kültür ilişkisinin kültürel farkındalık ve ifadeye olan doğrudan katkısı düşünüldüğünde bu sayının ana dilde iletişim anahtar yeterliliğinden az olması dikkat çekmektedir. Geriye kalan yedi ayrı anahtar yeterliliğe temas edilme sayısının bütün kitapta sadece kırk üç sayısı ile sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu durum; hazırlık çalışmaları, metinler, metin ve türle ilgili açıklamalar, metni anlama ve çözümlenme bölümlerinde anahtar yeterliliklere yeteri kadar temas edilmediği gerçeğini ortaya koymaktadır.

Dil Bilgisi, Yazma Çalışmaları ve Sözlü İletişim Çalışmalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

“Dil Bilgisi Çalışmaları”, okuma bölümünün sonunda yer alırken devamında “Yazma Çalışmaları” ve “Sözlü İletişim Çalışmaları”na yer verilmiştir. Yazma çalışmaları kendi içerisinde:

- a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma
- b) Yazma Sürecini Uygulama

Sözlü iletişim çalışmaları kendi içerisinde:

- a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma
- b) Sözlü İletişim Uygulamaları alt başlıklarına ayrılmıştır.

Tablo 2

Dil Bilgisi, Yazma Çalışmaları ve Sözlü İletişim Çalışmalarında Yer Alan Anahtar Yeterlilikler

Dil Bilgisi – Yazma Çalışmaları – Sözlü İletişim Çalışmaları	Anahtar Yeterlilikler								Toplam	
	Ana Dilde İletişim	Yabancı Dillerde İletişim	Matematik Yeterliliği	Bilim ve Teknoloji Yeterliliği	Dijital Yeterlilik	Öğrenmeyi Öğrenme	Sosyal Yeterlilikler	İnisiyatif Alma ve Girişimcilik		Kültürel Farkındalık ve İfade
Ünite 1	Dil Bilgisi	1							1	2
	Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma	1							1	2
	Yazma Sürecini Uygulama	1							1	2
	Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma	1		1						2
	Sözlü İletişim Uygulamaları	1								1
Ünite 2	Dil Bilgisi	1							1	2
	Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma	1								1
	Yazma Sürecini Uygulama	1								1
	Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma	1				1				2
	Sözlü İletişim Uygulamaları	1				1			1	3
Ünite 3	Dil Bilgisi	1							1	2
	Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma	1								1
	Yazma Sürecini Uygulama	1								1
	Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma	1								1
	Sözlü İletişim Uygulamaları	1				1		1		3

	Dil Bilgisi	1		1	2
Ünite 4	Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma	1		1	2
	Yazma Sürecini Uygulama	1	1	1	3
	Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma	1			1
	Sözlü İletişim Uygulamaları	1	1		2
Ünite 5	Dil Bilgisi	1		1	2
	Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma	1			1
	Yazma Sürecini Uygulama	1			1
	Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma	1			1
Ünite 6	Sözlü İletişim Uygulamaları	1	1	1	3
	Dil Bilgisi	1		1	2
	Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma	1			1
	Yazma Sürecini Uygulama	1	1		2
Ünite 7	Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma	1			1
	Sözlü İletişim Uygulamaları	1	1		2
	Dil Bilgisi	1		1	2
	Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma	1		1	2
Ünite 8	Yazma Sürecini Uygulama	1	1		2
	Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma	1			1
	Sözlü İletişim Uygulamaları	1			1
	Dil Bilgisi	1		1	2
Ünite 8	Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma	1			1
	Yazma Sürecini Uygulama	1			1

Ünite 9	Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma	1										1
	Sözlü İletişim Uygulamaları	1										1
	Dil Bilgisi	1							1			2
	Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma	1							1			2
	Yazma Sürecini Uygulama	1				1						2
	Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma	1										1
	Sözlü İletişim Uygulamaları	1							1			2
	Toplam	45	0	1	0	4	0	0	8	17		75

Tablo 2 incelendiğinde dokuz ayrı üniteye inceleme tabi tutulan kırk beş ayrı bölümde “Yabancı Dillerde İletişim”, “Bilim ve Teknoloji Yeterliliği”, “Öğrenmeyi Öğrenme” ve “Sosyal Yeterlilikler”e hiç temas edilmediği görülürken “Matematik Yeterliliği”ne yalnızca bir kez yer verildiği tespit edilmiştir. Bu bölümde de ana dilde iletişimin doğal olarak bulunması gerektiği durumu söz konusudur. Ancak kırk beş ayrı etkinlikte kırk beş “Ana Dilde İletişim” anahtar yeterliliği bulunmasına rağmen “Kültürel Farkındalık ve İfade” anahtar yeterliliğinin dille olan iç içeliğine rağmen yalnızca on yedi sayısıyla sınırlı kalması dikkate değerdir. Tablo 1’de inisiyatif alma ve girişimcilik anahtar yeterliliğinin ana dilde iletişim ile kültürel farkındalık ve ifade anahtar yeterliliklerinin sayılarının hemen arkasından gelmesi Tablo 2’de de aynı şekildedir ve inceleme tabi tutulan kırk beş ayrı bölümde sekiz kez inisiyatif alma ve girişimciliğe temas edildiği görülmektedir. Bunun yanında sekiz defa temas edilen inisiyatif alma ve girişimcilik anahtar yeterliliğinin “Yazma Sürecini Uygulama” ve “Sözlü İletişim Uygulamaları” ile sınırlı kaldığı görülmektedir.

Alana Özgü Becerilere İlişkin Bulgular ve Yorum

Programda alana özgü beceriler olarak ayrıca verilen bilgi okuryazarlığı, eleştirel düşünme, görsel okuryazarlık, iletişim ve iş birliği, medya okuryazarlığı, yaratıcı düşünme (MEB, 2017: 17) becerilerine göre yapılan inceleme sonuçları aşağıdaki gibidir:

Tablo 3

9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı'nda Yer Alan Alana Özgü Beceriler

	Alana Özgü Beceriler					Toplam
	Bilgi Okuryazarlığı	Eleştirel Düşünme	Görsel Okuryazarlık	İletişim ve İş Birliği	Medya Okuryazarlığı	
Ünite 1						
Ünite 2			2			2
Ünite 3					1	1
Ünite 4			1	1	1	3
Ünite 5			1			1
Ünite 6	1		2	1	1	6
Ünite 7		1				1
Ünite 8						0
Ünite 9		2				2
Toplam	1	3	6	2	1	3

Tablo 3 incelendiğinde dokuz ayrı üniteye alana özgü becerilere toplamda on altı kez temas edildiği görülmektedir. Bunlardan “Bilgi Okuryazarlığı” ve “Medya Okuryazarlığı”na tüm kitapta yalnızca birer kez, “İletişim ve İş Birliği”ne iki kez, “Eleştirel Düşünme” ve “Yaratıcı Düşünme”ye üçer kez, “Görsel Okuryazarlık”a ise altı kez yer verildiği görülmektedir. İçinde yaşadığımız yüzyılda bireylerin sahip olması gereken bu denli önemli becerilerin programda (MEB, 2017) yer alması öğrencilerimizin yüzyılın ihtiyacı olan bireyler olarak yetişmeleri açısından oldukça önemlidir. Ancak bu durumun başarıya ulaşması için programların uygulayıcısı olan kitaplara yansımaları gerekmektedir. Bu çalışma bağlamında yapılan incelemede alana özgü becerilerin dokuz ayrı üniteye yalnızca on altı kez yer alıyor oluşu bu becerilere yeteri kadar temas edilmediğini göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

2018 yılında güncellemesi yapılan tüm ders programları gibi Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı da anahtar yetkinlikler ve alana özgü beceriler bağlamında öğrencilerin birtakım yetkinlik ve becerileri geliştirmesi amacını taşımaktadır. Söz konusu yetkinlik ve becerilerin gelişmesi de öğrencilerin bu yetkinlik ve becerilerle ilgili metinler, etkinlikler, hazırlık çalışmaları gibi ders kitabı unsurlarıyla karşılaşmaları yoluyla mümkündür. Bu sebeple Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarının diğer ders kitapları gibi anahtar yetkinlikleri ve alana özgü becerileri geliştirmesi beklenmektedir.

Bütün sınıf düzeylerine yönelik mevcut ders kitapları gibi edebiyat ders kitapları da anahtar yetkinlikler ve temel beceriler açısından gözden geçirilerek güncellenmeli ve yeni yazılacak Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarının anahtar yetkinliklerin ve temel becerilerin geliştirilmesine yönelik metin ve etkinliklere dengeli bir şekilde yer vermesi sağlanmalıdır. Bu açıdan kitaplara konulacak her bir metin, bu metinlere bağlı hazırlık çalışmaları ve etkinlikler ile dil bilgisi, yazma çalışmaları ve sözlü iletişim çalışmaları titizlikle işlenmeli, Program'ın (MEB, 2017) öğrencilere aktarmayı hedeflediği anahtar yetkinlikler ve alana özgü beceriler kazandırılmaya çalışılmalıdır.

Kaynaklar

- Bilgin, N. (2000). *İçerik analizi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. (3. baskıdan çeviri). (Çev. Ed.: Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Demir, S. (2016). Türkiye'deki edebiyat eğitimi üzerine bir değerlendirme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(33), 48-68.
- Güzel, A. (2006). Edebiyat eğitiminde amaçlar ve bu amaçlara yönelik yöntem, teknik ve örnek uygulamalar. *Millî Eğitim Dergisi*, 34(169), 1-25.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- MEB (2011). *Ortaöğretim Türk Edebiyatı Dersi 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar Öğretim Programı*. Ankara.
- MEB (2015). *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara.
- MEB (2017). *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı*. Ankara.
- MEB (2018). *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)*. Ankara.
- TDK (2018). *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim tarihi: 12/04/2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b01d58caeaab0.86280595.
- Uçan, H. (2006). Edebiyat eğitimi, estetik bir hazzın edinimi, okumanın alışkanlığa dönüştürülmesi ve yazınsal kuramlar. *Millî Eğitim Dergisi*, 34(169), 1-18.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Methodology

Literature is very important in the development of human's perspective of aesthetics. The man who meets the basic needs such as nutrition and sheltering has turned to arts to meet his spiritual needs; thus, the process that started with the pictures drawn on the walls of the cave is continuing its development today by dividing the lower branches under art branches of painting, sculpture, architecture, music, theater, dance, cinema, photography and literature. Among the art branches, literature; are distinguished from other art branches in particular in the art products laid out by means of reading, writing, speaking and listening skills. Along with not only pertinent to literary products, the fact that the products displayed in all branches of art are different, does not break the links of art branches to each other. All art branches serve a common purpose in the context of meeting the aesthetic needs of man.

Today, literature, while fulfilling its social life function, is being transmitted to younger generations in teaching environments. Literature products progressed in an integrated structure with Turkish lessons until the end of the eighth grade, they are processed directly under the name of literature lesson from the ninth grade. In parallel with this, in order to construct the literature lesson education in a certain system in the high schools, the literature lesson programs are written and the high school literature course books are written according to the targets revealed in the program. Not only literature but also all lessons, need the programs born in their culture where they exist; prepared in consideration of the interest, desire and needs of the society and at the same time, built in a structure that will keep pace with the ever-developing world.

The ultimate aim of the programs is to provide the students with the competence and skills related to the courses, so that they can participate in the social life with some equipment.

Purpose

The aim of this study is to examine 9th Grade Turkish Language and Literature course book, in terms of the competence and skills transferred in the program, which is prepared by the Ministry of National Education according to the 2017 Secondary Education - Turkish Language and Literature Lesson Teaching Program and which is began to study at the 9th grades in the 2017-2018 school year. Thus, it will be determined how the competency and skills that the program aims to give to students are included in the course book.

Results

It has been found that a total of two hundred and seventy one times touched to key competencies in one hundred and thirty parts of nine separate units examined in the 9th Grade Turkish Language and Literature Course Book. Considering that one hundred thirty of this number is "Mother Tongue Communication" and considering the fact that the mother tongue communication key competence should be found naturally, it is seen that for the remaining hundred forty activities, cultural awareness and expression key competence are the most touched by ninety-seven. However, when the direct contribution of language and culture to cultural awareness and expression is considered, it is noteworthy that this number is less than the mother tongue communication key competence. The number of touch to the remaining seven key competence seems to be limited to only forty-three in the whole book. This situation; reveals the fact that the key competences are not touched enough in the parts of preparatory work, texts, textual and type explanations, text understanding and analysis.

There are no contacts with "Communication in Foreign Languages", "Science and Technology Competence", "Learning to Learn" and "Social Competences" in forty-five separate parts that have been examined in nine separate units in the context of key competences in grammar, writing studies and oral communication studies, it has been found that "Mathematical Competence" is included only once. This part also discusses the situation where the mother tongue communication must be found naturally. However, despite the fact that forty-five "Mother Tongue Communication" key competencies are included in forty-five separate activities, it is noteworthy that the "Cultural Awareness and Expression" key competency remains limited to only seventeen though its association to language. It appears to be touched in taking initiative and entrepreneurship eight times in forty-five separate parts subjected to examination. Besides this, taking initiative and entrepreneurship key competence which is touched eight times seems to be limited to "Application of Writing Process" and "Oral Communication Practices".

In the examination made in the context of Field-Specific Skills Included In 9th Grade Turkish Language and Literature Course Book, it was observed a total of sixteen touches to field-specific skills in nine different units. It seen to be included the "Information Literacy" and "Media Literacy" only once, "Communication and Cooperation" twice, "Critical Thinking" and "Creative Thinking" three times, and "Visual Literacy" is six times. Such an important skills that individuals should have in the century we live in are in the program is very important for our students to grow up as the individuals whom centuries' need. However, in order to achieve this success, it is necessary to reflect on the books which are the practitioners of the programs. In the context of this study, the fact that field-specific skills in the study are only sixteen times in nine separate parts indicates that these skills are not adequately touched.

Conclusion

Like the other curriculums updated in 2018, the Turkish Language and Literature Lesson Curriculum aims to develop some competences and skills in the context of key competencies and field-specific skills. The development of competence and skills is possible through the encountering of the students with course books elements such as, texts, activities, preparatory studies related to these competencies and skills. For this reason, Turkish Language and Literature course books are expected to develop key competencies and field-specific skills as other course books.

Literature course books as current course books for all grade levels should be revised and updated in terms of key competencies and basic skills, and Turkish Language and Literatur course books to be newly written should be balanced with texts and activities aimed at developing key competencies and basic skills. In this respect, along with grammar, writing studies, and oral communication studies, each text to be put in books, preparatory studies and activities related to these texts must be meticulously processed, and aimed key competences and field-specific skills of the 2018 program to convey to the students should be tried to be gained.